

Tornar

Tèma

PUNTS
DE
LENGA

l'istòria

de Joan-Pau LATRUBESSE (Civada)

dab l'ajuda de Maurici ROMIEU

Questions de legidors,
auditors... : arrevirar Allez

« Allez ! » L'interjeccion que's ditz, segon los cas, **vam**, **haut** o **anem** !
« Allez ! Je vous laisse ! » **Anem** !
Que'vs dèishi ! « Allez ! Nous allons terminer l'enregistrement de la F13. » **Vam** ! *Que vam acabar d'enregistrar la F13.* « Allez ! Il y a encore des problèmes ! » **Haut** !
Que i a enquèra cuentas !

« Voilà ! » : **aquiu** ! « Voilà, la nouvelle fiche. » **Aquiu** *la navèra ficha. N'emplegaram pas vaquí.*

« Les deux livres ont été réédités. » *Los dus libes que son estats editats tornar.* (fòrma passiva) o *Que tornèm editar los dus libes.* (fòrma activa) o *Los dus libes que tornèn estar editats.*

« Je suis allé chercher des champignons. » *Qu'èi anat cercar ceps.* Lo vèrbe a l'infinitiu que determina l'auxiliar. « Je suis allé au cinéma. » *Que soi anat tau cinemà.* Ací qu'èi lo vèrbe *anar*.

Precision : è ubèrt, é barrat

Lo **setmanèr** que pòt estar ua publicacion qui pareish cada setmana o tanben las **crompas** « courses, provisions » per la setmana. Aqueth mot que'u cau prononciar de plan dab lo dusau è ubèrt e marcar l'assimilacion [sém.manè]. Que cau donc avisà's a respectar de plan lo è e lo é. Lo **pè** « pied », **deceme** « décembre », bearnés « béarnais ».

FICHA 71

Que disen de qu'èi la Revolucion francesa qui a ensajat de tuar las lengas regionaus. N'èi pas autan simple. **En purmèras**, « au début » que i èran los Girondins, federalistas e los Jacobins, centralizators. En 1790, mercés aus Girondins, l'Assemblada Nacionau qu'ordonè d'arrevirar leis e decrets en las lengas regionaus. Mes en 1794, cambiament totau dab lo rappòrt de l'abat Grégoire *Sur la nécessité et les moyens d'anéantir le patois*

et d'universaliser l'usage de la langue française. Los Jacobins qui estremèn los Girondins n'avón pas los mejans d'aplicar aquera politica d'eradicacion. A la fin deu sègle 19, dab las leis Ferry lo basco, lo breton, l'occitan... que començan de patir. Aqueth procès d'eradicacion, malaja ! Que contunha. Que cau donc saber la nosta istòria e racontar-la au monde, shens desbrombar los elejuts nostes !

FICHA 72

De quauqu'un qui ei cambiadís que disem qu'èi **luèc**. Aquò pr'amor la lua que cambia de cara : lua nava, purmèr quartier, lua plea... Qu'èi donc ua metafòra entà designar lo qui ei drin **esvarjat** « affolé ».

Que parlam de la cuèva de Lascaus mes qu'èi un pleonasma ! En efèit **la cau** qu'èi com un horat. Que trobam aqueth nom en los patronymes Biacabe **via cava**, « chemin encaissé ».

Qu'avem sovent pleonasmes atau : « col du

Somport » pòrt deu pòrt de capsús ; « rue carrère » **carrère carrère**. Qu'èi parier dab « la grotte d'Espelungue » deu costat d'Arudi : ua espelunga qu'èi ua cuèva « une grotte ». Donc « la grotte d'Espelungue » *qu'èi l'espelunga de l'espelunga !*

Los patronimes (noms de familha) e toponimes (noms de lòcs) que pòden estar hèra vielhs. Que'us cau arrespectar pr'amor qu'an tostemp ua significacion precisa. Que cau d'èr que còps que i a, ne son pas de bon comprèner.

FICHA 73

En aquera ficha qu'avem lo mot **nòra** o **nora** « belle-fille » qui s'èi conservat en quauques endrets deu Bearn. En aqueth briu, en miar de petites enquèstas, que ns'èm apercebuts que d'autres noms de l'arborescència familhau e's son conservats en quauques parçans :

Lo sògre, la sògra, los sògres « le beau-père, la belle-mère, les beaux-parents ».

Lo cunhat, la cunhada « le beau-frère, la belle sœur ».

Lo pairastre « le beau-père ». Ua hemna qui a mainatges qu'èi caduda veuda o que s'èi divorciada. Que's pren un òmi qui serà donc **lo pairastre** d'aqueths mainatges.

La mairastra « la belle-mère ». Un òmi qui a mainatges qu'èi cadut veudo o que s'èi divorciat, Que's pren ua hemna qui serà donc **la mairastra** deus sons mainatges.

FICHA 74

A Brassempouy, a la « grotte du pape », que trobèn la **dauna deu capulet**. Au Nord de Pau, que trobam un « chemin du pape ». Pas aisit d'explicar l'origine d'aqueth **pape** lhèu un subernom derivat de **pair** com **papà**, mes tanben **papon**, **papair** tà designar lo grand-pair ?

FICHA 75

Abans Com ac avem vist en las F74, F75 e F76, n'èi pas tostemp evident d'emplegar de com cau las locucions **ençà**, **enlà** e **estant**. Lo qui se'n ved qu'a sovent ua solucion : emplegar **abans**. Avisatz-ve de non pas prononciar la **s** ! [aban].

*L'aiga que devarè tà noste deu som ençà = l'aiga que devarè tà noste deu **bèc** « som » **abans**.*